

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України
“Про безоплатну правничу допомогу” щодо посилення захисту осіб, які
постраждали від кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті»
*(реєстр. № 14409 від 29.01.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці наведено результати аналізу проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про безоплатну правничу допомогу” щодо посилення захисту осіб, які постраждали від кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті» (реєстр. № 14409 від 29.01.2026), спрямованого на посилення захисту осіб, які постраждали від кримінальних правопорушень, вчинених із мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності.*

***Ключові слова:** прояви нетерпимості; право на безоплатну вторинну правничу допомогу; особи, які визнані потерпілими у кримінальних провадженнях; сексуальна орієнтація; гендерна ідентичність.*

Вступ

Конституція України гарантує рівність громадян перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частини перша, друга статті 24).

Організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації, зокрема за ознаками статі, з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина регулюється Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 року № 5207-VI. Право на безоплатну правничу допомогу – це гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу у випадках, передбачених Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» від 02 червня 2011 року № 3460-VI (далі – Закон).

Своєчасне запобігання різним формам нетерпимості, а також встановлення відповідальності за прояви дискримінації дозволять забезпечити ефективний захист прав людини, підвищити рівень толерантності в суспільстві, наблизивши національне законодавство до відповідних міжнародних стандартів.

Основна частина

Метою проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про безоплатну правничу допомогу” щодо посилення захисту осіб, які постраждали від кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті» (реєстр. № 14409 від 29.01.2026) (далі – законопроект), як зазначено в пояснювальній записці, є посилення правового захисту осіб, які визнані потерпілими у

кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених з мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності, шляхом забезпечення їм гарантованого доступу до безоплатної вторинної правничої допомоги.

Законопроектом пропонується розширити перелік суб'єктів права на безоплатну вторинну правничу допомогу, визначених у частині першій статті 14 Закону, доповнивши його новим пунктом 22², згідно з яким таке право пропонується закріпити за «особами, які визнані потерпілими у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених з *мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності*». Як вбачається із контексту, ідея пропонованих положень полягає у законодавчому закріпленні таких понять, як «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність», визначення яких у національному законодавстві відсутні.

Поділяючи загалом позицію стосовно необхідності законодавчого врегулювання механізмів правового захисту осіб, які визнані потерпілими у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених з мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності, та забезпечення їхнього рівного доступу до правосуддя, водночас вважаємо за доцільне висловити такі міркування щодо змісту законопроекту.

Насамперед варто зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про безоплатну правничу допомогу”» від 05 грудня 2024 року № 4133-IX (набирає чинності через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX) перелік осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу відповідно до Закону, визначений частиною першою статті 14 Закону, доповнено новим пунктом 30, згідно з яким до суб'єктів цього права віднесено потерпілих від кримінальних правопорушень *на ґрунті ненависті за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними ознаками*.

З огляду на це, логічним, на наш погляд, було би вирішення питання надання безоплатних правничих послуг для потерпілих осіб у кримінальних правопорушеннях, вчинених *із мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності*, шляхом внесення доповнень до цієї норми.

Крім того, поняття «злочин на ґрунті ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності» не закріплено в національному законодавстві, що може ускладнювати уніфіковане застосування відповідних норм усіма заінтересованими суб'єктами та судом при кваліфікації відповідних злочинів. Тому вважаємо, що внесенню змін до Закону мають передувати

відповідні зміни до Кримінального кодексу України.

Висновок

Питання необхідності законодавчого врегулювання механізмів своєчасного запобігання різним формам нетерпимості, зокрема за злочини проти особи, вчинені з мотивів ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності, залишається актуальним. Водночас положення законопроекту, на нашу думку, видаються дискусійними та потребують додаткового опрацювання з урахуванням висловлених міркувань.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*